

LUNDs UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Folkminnen från Söderland,
berättade av J. Karlsson samt
uppskriven av Å. R. Sundahl,
Leisby.

Om varsel.

a) Av djur.

När hunden sitter utanför en hussörr och tjuter, hästar det, att nägat styggt kommer att hända någon där boende eller att någon kommer att dö. "Det molar lik", säger man.

~~När hunden sitter utanför~~

När en fågel sitter på fönsterkarmen och knackar på rutan, kan det modra mycket.

Faller en fågel ned genom en skarskenspipa, kommer han med budskap om en skedd olycka.

Min bagesman berättar följande händelse: När han färd omkring sextio år sedan vistades i Nårs socken på sydöstra Söderland, delade han under visstiden därstädernas rum med sonen i huset på den gård, där han hade sitt arbete. En natt, då sonen var ute på havet och fiskade,

Fartsäus. om varsel.

hände sā, att en fågel fäll genom den stora skorstenen ned i spiseln. Hemsmodern blev av denna händelse aicdeles överriggiven, ty hon såg i detta ett budskap om sin sons förslyckande. Min sagesman försökte häxta och lugna henne men med likel resultat, ty hon var absolut säker att olyckan skeit. Den gäungen fick hennes bro dock ingen näring genom verkligheten, ty längre fram på dagen kom sonen hem - med ett hars strömming. Förslyckan hade i stället varit honom bevägen.

När ugglan kommer in i gården och skriker,
modar det död i huset.

b) Av föremål.

Då en person vistas borta från hemmet och därunder död, gives detta tillkänna i den dödes hem genom berynnerliga sing med sakerna där. Detta förminnnes keller.

Förvarum. om varsel.

1305

där sakerna förras, precis liknande det som uppkommer, då sakerna flyttas eller dragas utmed golvet s. d.

En fru ifrån Levide socken dog under det hon visades i Amerika. Ut i hemmet i Levide hade hon värdefulla saker stående i en sal. Husetets innevånare hörde därifrån en natt ett märkvärdigt buller, vilket försvann, så fort man inträdde i salen. Då man fann saken högst egenomligg, antecknades daton för det inträffade. Omkring fjorton dagar efter denna händelse fick man genom brev från Amerika underrättelse om att den förtunamnade frun avlidit samma natt det märkliga buletet i hennes hem förneummits.

Ut i Levide kyrka hördes även en natt varsel, som sägas haft buren på ett dödsfälle i socknen. En flicka, vilken blivit "lägrad" av prästen i en närliggande församling, dog denna natt på ett mystiskt sätt.

Om Språdorn.

För att utröna varit något skulat lagit vägen
vände man sig till en språkunnig kvinna, som kunde läm-
na svar genom att försé "Ränne soll." Man låt eel boll
recura på golvet och dität de fäl, då de stannade, at sam-
ma här hade tjuvogods farit.

Ett annat sätt var att "stöjpä" (stöja),
då smått blev härdes i en kärl med vatten. Figureerna
tyddes sedan av språkäringen.

Uppfatchare Ax. R. Sundahl, noter
Fackminnen fr. Sæoland.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

A
Väderleksmärken.

När svalan flyger lågt blir det regn, men när
hon flyger högt, ständar det vackert väder.

När hunden och katten äter gräs, blir det oväder
likaså då katten "ligger på hjärnan."

Folkminnen från Söderland,
uppskrivna av Alf. R. Lundahl,
berättade av J. Karlsson.

Om botten.

För att bota vissa hudäkummer, såsom slakartade värter, legten och sår lades likfingrar på det sjuka stället. Därunder skulle man även bedja liket om hjälps mot det onda.

Det bemedlades begagnades långt fram i tiden, t. ex. av min moränne ej sexhövriga mar, då hon var flicka, samt hennes ännu kan vara breckligt på någon plats.

Mat invärtes sjukdomar skrapades malm av kyrkklockorna.

Öransjukdomar batares genom att natuvarudvin härdes i en ihälig kyrknyckel samt därifrån in i en örat.

1305

Fartsäen. om batning.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
H.A.P. 7

Med brännshadar begagnades med fördel enj.
facktron "videldskul." Tärspitet varo kul från platser,
där åskan antänt, högst begärliga. År 1817 slog
åskan ned och antände Vämlingsbo kyrka, märkt nog var
det blott en åsk-knall. Nästan alla bränder efters denna
eldsvilda höras bort för det användas vid batning.

Då någon kommit ut för något galit, som
man brade, händes även smått bly i ett hår med vattnet.
Tattenhållet skulle då stå på den sjukhe, varigenom det
andra fördrevs i det fale, det räkning icke hjälpt.

Folkminnen fr. Söderland,
Uppförande av M.P. Sundahl.
Berätt. av. J. Karlsson.

Skamma hästar m.m.

Allting hunde för i tiden bliva skämt
eller förkollat. Särskilt braklig var att skamma
hästar. För att förebygga att häst skulle so
nägon skämmas, gav man hästen bröd samb
taste: "Detta bröd ger jag dig mitt fråk dig till
nytta och gagn min soan till sham foi, foi, foi
i Fadrens, Sonens och den Heliga Andes namn."

Säg man en misstänkt person komma
 till gården, skulle man till denne säga: "Du länker
 väl ej skämma hästar?" Därigenom togs makten
 ifrån honom.

1305

Fortsättning om Skamma hästar m.m.

LUNDs UNIVERSITETs
FOLKMINNESARKIV

1. 2.
9 9

Mötte man någon gammal fad herring
(backskrämlä), som man hunde vänta tillfoga
en nägot obehag., skulle man frejda sig därför
genom att först hålla högt på henne.

Fackminne från Luleå.

Upphovsnare dok. R. Sandahl.

Berättare J. Karlsson.

Om Jakt.

HEDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Den, som vid jakten ville blixa träffs, äker med sin börs, hade allt vid nattvards, gängen osökt lägga oblaten ur munnen. Därefter skulle man skjuta prick efter nattvardsbrödet. Träffades pricken, sköt man sedan aldrig bom.

Börsan skulle även bevaras mot skämning eller broldom. För den ~~stora~~ del fanns ofta i böss-stöcken en liten lönnlida, i vilken stoppades ett omhuvud, likben eller flugrön (flugron) samt, om det skulle vara riktigt säkert, alla tre roforna.

© Fackminnen från Söderland.

Upptecknare oft. R. Lundahl

Bearbetare J. Karlsson.

Religiösa bruk.

LUNDs UNIVERSITETs
FOLKMANNESAMM

När man gick i kyrkan, skulle man
vishande säga, just när man steg över bänken:
"Guds namn var åra!"

När man hörde aftonringningen, skulle
en bon alltid läsas, var man än befann sig.

En sådan bon är följande:

Gud vare mig syndare nådig;
Förlän mig en salig stund
att kristligen leva och saligen dö
och därefter en fröjdfull uppståndelse
till evig tid, amen.

Folkminnen från Söderland
Uppbecknat av R. Sandell
Tagesman J. Karlsson.

Gotland

Visby

1305

Uppm. av R. Sandahl, Visby

Visby
För J. Karlsson f 12

Hur man skrev kontrakt med djävulen.

Nyckel råa människor brukade för att få penningar eller vinna någon jordisk fördel redan under sitt jordeliv salja sig. åt den onde, som vid deras död fick ta dem. Såljandet skulle ske efter vissa former eller ceremonier.

Man skulle tunne förs. dags kvällar i foljd gå fee slag motsols kring kyrkan samt för varje gång blåra i nyckelhålet. Istället utgjordes ett fint skrivet kontrakt i nyckelhålet.

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Folkminnen från östland.

Uppmärknare A. R. Sandahl.

Sagesman J. Karlsson,

Gotland

Nyköp

Prof. G. R. Sandahl
1305

13
13

Borg. Nisby

Borg. Karlsson

Fiktiga handlingar. LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gav man bort järt utan att lägga
hol i, förlorade man jästburen.

Bryggde man rosländs-dagen, förlödес
brygden.

Inn för omkring 50 år sedan fanns
vid vägarna s. k. "hallways", d. v. s. högar av
kvistar v. d. på vilka de förfogande, alltid hade
möjlik till hands att öra på högen med. Fid
desvärre offring lästes allmänt följande: "Ja, ankar
på di. Gud ankar på mi." (Ja, ökar på dig,
Gud ökar på mig.)

Folkminnen från Gotland.

Upptecknare Prof. G. R. Sandahl.

Tagesman J. Karlsson.

Gottland
Visby

FOLKSHANDS UNIVERSITETS
SAMMENHÄNGSARKIV

1305 *Uppm. av R. Lundell 1914*
Folksagan om Dule bysen. Visby
Beg. J. Käfleson

Dule bysen uppehöll sig i en skog tillhörig Hagrads gård i Falinge socken. Åt skogen, som heter Duler, hade bysen fått sitt namn. I denna skog säges han ha haft grasperat sedan fordomtima. Han hade även förmåga att kunna uppstrida i alla möjliga skepnader, varför det även var omöjligt för människor att få syn på honom. En gång tog han skepnad av en stubbe, vilken en drängen på gården hemfördes till julen och användes till "granspracke", d. v. s. utgjorde huvudbränslet vid julbrasen. När stubben kom på elden fick den plötsligt liv och for med hast ut i rummet och ut genom dörren under det eld och rök färde omkring den.

Jämför f. ö. dikten "Dule bysen" av Dorothea P. ~~fran~~ Visby i Leyg i Söder, Gyllenningens tryckeri 1908 pris 1 kr.
uppskriftare Dr. A. Lundell.
Sagzman J. Käfleson.

Gotland
Visby

Mitt. 25 IX. R. Sundahl Visby 15
1305 LUND'S UNIVERSITETS
POLYMINNEARKIV 15

Nr. av Karleson
En gammal böne, uppskriven efter J. Karleson,
vilken i sin barndom lärt den av sin mor. Bönen
är minst ett par hundra år gammal, då även
Karlesons morföräldrar döda, amma och alla tre
uppnått hög ålder.

Tala Guds änglar kring mig stå
frå vid huvud, frå vid fotter,
frå mig väcke
frå ^{vid} (mig) lärke, [av vilket ände skall vara mig eftersökt]
frå mig vägen vise,
upps till paradise.

Föte Jesus skynda dig,
hjälps oss alla, hjälps också mig.

Kär du kommer till att doma
värdes då min synd för glömma.

Kär min själ i ängelstår,
fröd mig Gud och fader var.

1305

16

16

Bornärkenfårs gårdarna inom
Östrehems socken Söderlands län.

Bara	X
Bales	Z
Björby	+
Heagelby	1
Kyrkelby	+++
Lekvile	7
Nygårds	N
Sjövalde	A
Tenglings	T
Uglöse	W
Wesbringe	▲

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Uppslagknare Mr. R. Sandahl.

Skrock och vidskepelsl.

Hur man batade somt beredde sig tur med kalvar.

Den, som hade okur med sina kalvar, skulle gräva en grop mitt för ladugårdsrännan somt i gropen ställa en slaktad kalv på alla fyra benen. Nånnu får 50 år sedan kände denna metod användas av annars klokta och förtändiga personer.

I Väst socken skulle en "klok gubbe" bata en kalv. Då han ville vara ensam med djuret, stängde han sig inne med detsamma i ladugården. Nu hämnde sig ej bättre än att några pojkar snojgo sig upp på loftet (skullen), därifrån de kunde iakthaga gebben. Då emne gick runt omkring kalven högt läsande följande ramsa: "Giv kalven häj, vill han int' levä, far han daj, lever han, så lever han, dajr han, så dajr han, från verkar aet." = (Giv kalven hö, vill han inte leva, far han dö, lever han, så lever han, dör han, så dör han, från verkar aet.) Uppteckn. M. R. Sundbl
visby

En fullkomlig sann Husförhörs historia, 18
av min rägeman personligen bevitnad.LUNDs UNIVERSITETS
FOLKMÄRKNADSSAMM

Tid ett Husförhör gav hela området
en präst ~~utan~~ helt omöjlig att finna läst
eller talat om något, en dräng följande fråga: "Had
räger nu Gud om alla denna bud?" På sitt breda
götländska svarar drängen helt ironiskt: "Ja har
int' höjt han sig nägå" och sedan vänd till en
annan dräng, som han visste vara lika spjouveraktig,
"Har du höjt han sig nägå, Storsjöön?" varvid
denne senare svarar helt kort: "naj." — "Men nu ville
jag fråga postloun om en sak", sade den första av
drängarna: "(Som sätte de fyra sticke i Adams
skinnpäls)." Det var väl Eva det, svarade prästen.
"Naj," sa drängen. "Ja mainar de va baggen. = (Nej.
jag menar det var bokan).

A. R. Lundahl.

Jätteblocket vid Krarre i Gulddruse roken.

På nämnda plats låg förr ett mycket stort flyttblock, som dock vid byggandet av Götlands järnväg sprängdes sönder för att användas vid en brobyggnad. Enligt folktro skulle en jätteha vunnit blocket i rikt foiklade. men då bandet i foiklader brast, blev det just liggande vid Krarre gård. Blocket säges även ha varit avsett att krossa rocknens kyrka. Under detta, anna fanns en stor skatt gjämde i form av guld "nike breff n eirā langt": breff som ell och och längd som ett par fotmar (eirar). Skatten skulle tre dagar före domen hittas, av Krarre koban (de som vallade horna).

Ax. R. Sundahl

Otrock och vidskepelse.Hur man skaffade lammlycka.

Tid Fertinge i Etelhem hade de haft
stur med rina får. För att få god "lambålycka"
(lammlycka) rådfrågade de en klok gummor, vilken
försäkrade, att nu klappstråin, vilka alla skulle
vara stulna, skulle läggas i lammhuset. Alla
gummor funno snart rina klappstråin försvunna.
Det upptäcktes att de lagts av en fjänsleflicka
på gården där lammlyckan behövdes.

Ax: R. Sundahl